

Γράμματα παντού

Η τυπογραφία αφηγείται...

Χριστόφορος Μπρέλλης

Διακοπές στην Ιταλία. Ρώμη, Φλωρεντία, Σιένα. Η ιστορία της αυτοκρατορίας ξεδιπλώνεται, καταλαβαίνω γιατί υπάρχει το χρώμα που λέγεται “σιένα” και οι πατούρες των serif γραμματοσειρών εμφανίζονται στο οπτικό μου πεδίο ανά πάσα στιγμή. Τα λατινικά γράμματα, αν και οικεία στη μορφή, έχουν μια ειδική θέση στην (κατά τα άλλα) ιδιαίτερα έντονη οπτική εμπειρία μου. Με την επιστροφή μου ανακαλύπτω ότι δεν έχω ούτε μία φωτογραφία του Κολοσσαίου, αλλά πάνω από 100 με πινακίδες, σήματα και γράμματα...

62

Μέρες αργότερα συνειδητοποιώ, στο περίπου, τι συνέβη. Οι πινακίδες, επίπεδοι καμβάδες με γράμματα, λογότυπα, λέξεις και μηνύματα, είναι δυσανάλογα

λίγες. Τη θέση τους κατέχουν τρισδιάστατα και ανάγλυφα γράμματα. Οι πόλεις αυτές είναι γεμάτες από γράμματα – μεταλλικά, διαφανή, σκουριασμένα, δουλεμένα, ξύλινα, ίσως και βρώμικα. Ποτέ δε λείπει κάποιος. Είναι φροντισμένα, εμφανίζονται σε αμέτρητες μορφές*, υφές και χρώματα, υλικά και μεγέθη. Καλύπτουν προσόψεις, γωνίες, βιτρίνες, ολόκληρα κτήρια -οριζοντίως και καθέτως- περίοπτα μνημεία, αλλά και τα καπάκια των υπονόμων**. Αναμιγνύονται με τον αρχιτεκτονικό περίγυρο, τη ρυμοτομία και το χώρο. Ο τρόπος κατασκευής τους μας επιτρέπει να βλέπουμε μέσα από τα κλειστά τους σχήματα την πόλη, υφές της και λεπτομέρειες, καμιά φορά και ουρανό. Ενίοτε είναι τεράστιες, είναι όμως στη σωστή κλίμακα.

Διαδεδομένη τεχνική αποτελούν και οι εγχάρακτοι χαρακτήρες (η πρώτη λέξη μαρτυρά τη δεύτερη!). Ο έντονος μεσογειακός ήλιος που καταστρέφει το χρώμα και ξεβάφει τις εκτυπώσεις, εμφανίζει την ανεξίτηλη λέξη λαξευμένη στην πέτρα. Όταν όλα τα ονόματα των δρόμων είναι έτσι φτιαγμένα, αισθάνεσαι ότι περιβάλλεσαι από μια έντονη ιστορική ορμή. Εν αντιθέσει, στην Αθήνα έχουμε διαφορετική στρατηγική: είχα συναντήσει στα Εξάρχεια ένα συνεργείο του Δήμου, το οποίο και αντικαθιστούσε τις παλιές πινακίδες από σμάλτο (μέταλλο με επικάλυψη πορσελάνης με τεράστια αντοχή στα

στοιχεία, έντονα χρώματα και όμορφη υφή) με τις νέες (τις έχετε δει), τις τσίγκινες, που ξεβάφουν και σκουριάζουν.

Και στη Ρώμη η σήμανση φθείρεται και παλιώνει. Όμως με τον ίδιο ρυθμό, όπως το κτήριο που τη φέρει. Συχνά τα υλικά είναι κοινά: βαμμένο ξύλο, σαν τα παράθυρα, μέταλλο, όπως το υπόστεγο της εισόδου. Και τα μαγαζιά, φαίνεται, δεν αλλάζουν τρόπο αναγραφής του ονόματός τους. Σε αρκετές περιπτώσεις είδα “αρχετυπικούς” τίτλους -Bar, Ristorante- να καταλαμβάνουν το μεγαλύτερο τμήμα της σήμανσης, ενώ το όνομα του καταστήματος ήταν μικρό ή και ανύπαρκτο. Όπως και να το πεις, ένα καλό ρωμαϊκό cafe δεν χρειάζεται την ασαφή περιγραφή τύπου “coffee experience lounge iPod” που συνήθως συνοδεύει ένα όνομα-λογοπαίγνιο στα αγγλικά (αναφέρομαι, φυσικά, στη χώρα μας). Η λέξη Bar, κάθετα τοποθετημένη κατά ύψος του κτηρίου, είναι αρκετή – και ασ φαίνεται μόνο από τη μια κατεύθυνση του δρόμου. Η απλότητα και αμεσότητα αυτή παρατηρείται και στον εσωτερικό σχεδιασμό τους, στα επίπλα και τη διακόσμηση. Τα περισσότερα μαγαζιά έχουν ενηλικιωθεί μαζί με την πόλη τους. Και χωρίς να σερβιριστείς το ανάλογο ύφος, ο espresso θα είναι υποδειγματικός.

ΑΝΘΡΩΠΙΣΤΙΚΟΙ “ΧΑΡΑΚΤΗΡΕΣ”

Ο ανθρωπιστικός χαρακτήρας της Αναγέννησης έχει επηρεάσει έντονα τον αισθητικό χαρακτήρα του πολιτισμού της Ιταλίας. Στο μεσαίο τμήμα της χώρας που ανέδειξε το Marinetti με τους Φουτουριστές, τους Castiglioni, τον Gio

Ροντί, τους μηχανικούς Nerví, την οικονομική χρήση των συμβόλων και υλικών κατά το μεταπολεμικό μοντερνισμό, κοινή αναφορά αποτελεί η κληρονομιά του ισχυρού πνεύματος που οδήγησε την Ευρώπη μετά το Μεσαίωνα. Οικογενείες γραμμάτων “με πατούρα”, τα Serif fonts (humanist letterforms, κατά άλλους), χρησιμοποιούνται πολύ στον τόπο που γεννήθηκαν. Όχι ως αναφορά σε “κλασικές αξίες” και εταιρικές ταυτότητες ώριμων επιχειρήσεων, αλλά σαν φυσική ροή στο ιστορικό και αισθητικό συνεχές. Πολύ συχνά, παρατήρησα, τα λογότυπα δεν συνοδεύονται από άλλα σύμβολα - η μορφή των γραμμάτων είναι αρκετή. Τα Comic Sans δεν εισέβαλαν ποτέ εδώ***!

Βέβαια δεν είναι όλα τέλεια... Είδα υλικά που δεν παλιώνουν σωστά (π.χ. το rlexiglass κατά την έκθεσή του σε αστικό περιβάλλον) και απόπειρες σχεδιασμού με αμφίβολα αποτελέσματα, καμμένα νέον και αλφάβητα ολόκληρα με επίκριμα καουσεριού. Η ομορφιά έγκειται στην πρόθεση των σχεδιαστών και κατασκευαστών, τη δημιουργικότητα, αλλά και τον κόπο τους - δεν είναι εύκολο να στηρίξεις όλα αυτά τα ανεξάρτητα γράμματα στην επιφάνεια ενός κτηρίου. Επίσης, στην παραδοχή ότι η παλιά πινακίδα δεν είναι άχρηστη και ότι αποτελεί κομμάτι της επιχείρησης, της πόλης, της ιστορίας. Δεν υποδεικνύω την παύση της ανανέωσης, να “παγώσουμε” το χρόνο. Μέσα στο αστικό τοπίο βλέπω τα νήματα των ιστορικών φάσεων του σχεδιασμού και της ιστορίας να συνυπάρχουν. Όπως συμβαίνει και στη Βαρκελώνη ή στο Άμστερνταμ. Στο κέντρο της ελληνικής πρωτεύουσας, όπου τυχαίνει να ☒

ζω, δεν υπάρχει ούτε ένας εσωτερικός χώρος cafe με ηλικία μεγαλύτερη των 5 ή 10 ετών. Για τα ονόματα και τη σημασιότητά τους ισχύει το ίδιο. Από τότε που ανακαλύφθηκε το inkjet, χάθηκε το φιλότιμο! Τεράστιες λαμαρίνες με χρώμα, εικόνες, κείμενα, επεξηγήσεις. Για πρώτη φορά είχα την εμπειρία μιας πόλης με μειωμένο το θόρυβο που προκαλούν οι μακροσκελείς, πολύχρωμες, επιθετικές και αφελώς επεξηγηματικές πινακίδες που συνήθως κατακλύζουν το οπτικό μας πεδίο. Πιθανότατα η τυποποίηση, η νομοθεσία και οι πολεοδομικοί κανονισμοί να είναι σκληροί στην Ιταλία, μα η επικοινωνία επιτυγχάνεται: τα μηνύματα και τα δαιμονισμένα brands καταφέρνουν να φανούν και να διαφοροποιηθούν - απλά, σε μια χαμηλή κλίμακα. Ο πόλεμος για τη δημιουργία εντυπω-

σεων, πελατών και παρουσίας συνεχίζεται, αλλά σε "ήπιους τόνους". Και αυτό κάνει όλη τη διαφορά. ❌

*Οικογένειες γραμμάτων. Τι κρίμα που πλέον συνηθίζεται η πιο σύντομη περιγραφή ως "γραμματοσειρά" - τα αλφάβητα δεν είναι καμιά παλιοσειρά", είναι οικογένεια, είναι γέροντες και νέοι, καμπούρηδες και χοντρές κυρίες, ασελγείς και ντροπαλοί, είναι μάρτηδες με ύφος!

** Τα μεταλλικά καπάκια των υπονόμων στο Δήμο της Ρώμης, αναγράφουν τα αρχικά SPQR (Senatus Populus Que Romanus, η Σύγκλητος και ο Λαός της Ρώμης). Μπορείτε να ανατρέξετε και στα παλιά τεύχη του Αστεριζ για περισσότερες πληροφορίες...

*** Για περισσότερες πληροφορίες, δείτε <http://bancomicsans.com/>